

Поки сонце з неба світить, тебе, Тарасе, не забудь

*...Живи, поете, в бронзі і граніті,
Живи, поете, в пам'яті людській,
Живи в піснях, живи у «Заповіті»,
У слові праведнім, у славі віковій.*

(Звучить стишена мелодія чумацької пісні, або народної сумної. На фоні мелодії звучать слова з прологу С. Васильченка «В бур'янах»)

Україна... В одному вже тільки цьому слові і для нашого вуха і навіть для вуха чужинців бринить ціла музика смутку і жалю... Україна – країна смутку і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше мають її, країна гарячої любові до народу і чорної йому з ради, довгої, вікової, героїчної боротьби за волю, в результаті якої – велетенське кладовище: високі в степу могили, руїна та прекрасна на весь світ, безіменна, невідомо коли і ким складена пісня. Тяжкий сон, подвійна неволя і темна ніч, як ворон.

Тільки Дніпро з очератами, тільки вітер з степовими могилами шепотіли ночами: гай-гай... умер прекрасний край...

Україна – це тихі води і ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці, медові та молочні ріки... Україна – це марні обшарпані, голодні люди... Україна – це царське та панське безмежне свавілля... Праця до сьомого поту... Світяться злидні...

Україна – розкішний вінок з рути і барвінку, що над ним світять заплакані зорі...

I ведучий:

Року 1814, з 26 на 27 лютого старого стилю, темної ночі, перед світом в селі Моринцях на Звенигородщині, в хаті Григорія Шевченка, кріпака пана Енгельгарда, блиснув єдиний на все село вогник: народилась нова панові кріпацька душа, а Україні – її великий співець – Тарас Шевченко. Хлопчик ріс мовчазним, завжди чимось замислений, ніколи не тримався хати, а все тинявся десь по бур'янах, за що в сім'ї його прозвали малим прибудуою.

II ведучий:

Коли тарасу виповнилося вісім років, батьки віддали його до дякона в науку, п'яниця – дякон навчав дітей по церковних книгах і за найменшу провину карав різками. Будучи вже відомим поетом, Шевченко згадував ту школу, куди привела його кріпацька доля.

Читець:

Ти взяла мене маленького за руку
І хлопця в школу повела
До п'яного дьяка в науку...

- Учися, серденько, колись,
- З нас будуть люде,
- ти казала.

I ведучий:

Та недовго тривала Тарасова наука. Несподіване горе випало на долю маленького хлопчика. Замучена важкою працею, померла мати...

Читець:

Там матір добрую мою
Ще молодою у могилу
Нужда та праця положила.
Там батько, плачучи з дітьми
(а ми були малі і голі)
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині!... А ми
Розлізлися межи людьми.
Мов мишенята...
Я до школи – носити воду школярам...

II ведучий:

Щоб якось упоратись із сім'єю, батько Тараса одружився знову – узяв удову з трьома дітьми. Мачуха виявилася жінкою сварливою, недоброю. Вона зненавиділа «чужих» дітей, а особливо Тараса. Щоб хлопець був менше на очах лихої мачухи, батько брав Тараса чумакувати. Та скоро помер і батько. Осиротівши, Тарас пішов у найми.

(Виходить хлопчик – малий Тарас, читає вірша)

Тарас:

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в бога ...
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді
так приязно молилось,
Чого так весело було?
Господнє небо, і село,
Ягня, здається, веселилось!

І сонце гріло, не пекло!
Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубеє
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята!
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати –
Нема в мене хати!
Не дав мені бог нічого!..
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози!.. А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,
Та й почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала...

(Під час останніх слів Тараса на сцену виходить дівчинка – Оксана Коваленко тихенько підходить до хлопчика)

Оксана:

Чом же ти плачеш? Ох, дурненький, Тарасе, бач, як малий плаче. Давай я сльози тобі витру.

(Витирає йому сльози)

Тарас:

Оксано! Оксаночко!

(Посміхнувся)

Оксана:

Не сумуй, Тарасику, адже кажуть, найкраще від усіх ти співаєш, найкраще від усіх ти читаєш, ще й, кажуть малюєш ти. От виростеш і будеш малярем, еге ж?

Тарас:

Еге ж, малярем.

Оксана:

І ти розмалюєш, Тарасе, нашу хату, еге ж?

Тарас:

Еге ж... А всі кажуть, що я ледащо і ні на що не здібний. Ні, я не ледащо! Я буду таким малярем!

Оксана:

Авжеж, будеш! А що ти ледащо, то правда. Дивись, де твої ягнята!
Ой, бідні ягняточка, що чабан у них такий, вони ж питоньки хочуть!
Побігли їх швидше напоїмо!

(Діти схопилися за руки й побігли)

І ведучий:

У вільний від роботи час Тарас читає, малює, однак думка знайти людину, яка б навчила його малювати, не покидає хлопчика. Так він потрапляє до хлипківського маляра, який погоджується навчити хлопчика малювати. Проте пан Енгельгардт, у якого Шевченко був кріпосним, забирає його до Петербурга і Тарас стає козачком у свого пана.

Читець:

Хоче малювати, прагне він до знань,
Та за це багато зазнає знущань.
Нишком він малює статуї в саду,
Вночі пише вірші про свою біду.

II ведучий:

У Петербурзі Т. Шевченко зустрінеться з малярем-художником І. М. Сошенком. Ця зустріч круто змінила його долю. Сошенко знайомить його з байкарем Є. П. Гребінкою, художником К. П. Брюловим, поетом В. А. Жуковським. Вони побачили великі здібності художника Шевченка і викупили його з кріпацтва.

І ведучий:

22 квітня 1838 року Енгельгардт підписав офіційний документ, який засвідчили В. Жуковський, К. Брюлов та М. Вієльгорський. У відпускній записці, зокрема говориться:

Читець:

«Я, нижчепідписаний, звільнений від служби гвардії полковник Павло Василів син Енгельгардт відпустив назавжди на волю кріпосну мою людину Тараса Григорового сина Шевченка, що дістався мені в спадщину від покійного батька мого дійсного таємничого радника Василя Васильовича

Енгельгарда, записаного по ревізії Київської губернії, Звенигородського повіту, в селі Кирилівці, до котрої людини мені, Енгельгарду і спадкоємцям моїм в дальшому справи немає і нічого претендувати, а вільний він, Шевченко, обрати собі рід життя, який побажаєм».

II ведучий:

Шевченко виправдав наміри своїх визволителів. У 1845 році він закінчив Петербурзьку художню академію з двома срібними медалями і званням «вільного художника». Тарас малює портрети, картини та ілюстрації до своїх творів.

Читець:

Так у людському горі стрілися брати,
Що зуміли в горі щиро допомогти.
Викупили друзі, вільним став Тарас!
Чом серце в тузі? Біль чому не згас?
Сміливий і щирий був Тараса спів.
Він гострить сокири, кличе на панів.

I ведучий:

25-річний юнак, викуплений з кріпацтва, збагнув правду свого народу, як не збагнув ніхто до нього. Спершу він розкриває сторінки забутої козацької слави, колишньої слави тієї України, яка

Читець:

...обідрано сирото.
Понад Дніпром плаче,
Тяжко, важко сиротині,
А ніхто не бачить....
Тільки ворог, що сміється...
Смійся, лютий враже!
Та не дуже, бо все
гине,
– Слава не поляже;
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чий ми діти.

II ведучий:

Рання романтика Шевченка розкриває красу і велич подвигу, він хоче сколихнути інерцію дрімоти, що скувала народ. Він буквально видає з рук не дуже кмітливого цензора бунтарську поему «Гайдамаки» і наче заряд динаміту посиляє її в Україну.

I ведучий:

Україну Тарас покинув ще 15-річним хлопцем. За 14 років поневірянь і науки між чужими людьми найлегше було забути рідну мову. А він тим часом творить для України найвеличнішу книгу – «Кобзар», що народилась з тих вражень і страждань, які малий Тарас збагнув своїм рано стривоженим серцем і розвиненим розумом.

(Звучить пісня «Рече та стогне Дніпр широкий». Після виконання цієї пісні подальший текст читається під супровід мелодії пісні «Думи мої, думи мої...»)

II ведучий:

29-річний поет і художник повертається в Україну, про яку марив ночами, про яку писав: «А Україна навіки, навіки заснула...» і яку прагнув пробудити своїми думками, словами і пекучими сльозами... Він не їде, а лине на Україну, бо ніколи не зводив з неї очей... Він хоче пройти слідами козацької слави, хоче побачити дорогі руїни... Суботів, Чигирин, Хортицю...

I ведучий:

В три печальні літа «на нашій, на своїй землі» поет розучився плакати і сміятись. Про друкування його творів не могло й бути мови.

Читець:

Минають дні, минають ночі,
Минає літо. Шелестить
Пожовкле листя, гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить,
І все заснуло, і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Доле, де ти? Доле, де ти?
Нема ніякої;
Коли доброї жаль, боже,
То дай злої, злої!
Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І гнилою колодою
По світу валятись.
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні... то проклинать
І світ запалити!
Страшно впасти у кайдани,
Умирать в неволі,
А ще гірше –

спати, спати,
І спати на волі –
І заснути на вік-віки,
слідку не кинуть
Ніякого, однаково,
Чи жив, чи загинув!
Доле, де ти, доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, боже,
То дай злої. Злої!

II ведучий:

Йому здавалось, що його покидають останні сили. Тоді поряд із «Заповітом» з'являється його огненне послання сучасним і майбутнім поколінням української інтелігенції – тим, що поснули у затишку.

Читець:

Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати.
Одцурається брат брата
І дитини мати.
І дим хмарою заступе
Сонце перед вами,
І навіки прокленетесь
Своїми синами!
Умийтесь! образ божій
Багном не скверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувать...
Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко! глибоко!
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засядуть, і премудрих
Немудрі одурять!

I ведучий:

За участь у Кирило-Мефодіївському братстві Шевченка заарештовують. Під час арешту знаходять у нього страшний зошит «Три літа», який є сатирою на всю самодержавну систему. Колишній кріпак в країні споконвічного деспотизму пише «Сон» у залах Академії мистецтв, та ще й майже навпроти царського палацу.

II ведучий:

В казематі Петропавловськом фортеці поет не чекав милості. Він не виправдовувався, а розумів, що це кінець його надіям працювати для рідного народу – перед ним темний шлях неволі... Україна приходить до нього в снах – білим маревом весняного цвітіння.

Читець:

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.
Семя вечерея коло хати,
Вечірня зіронька встає,
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.
Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

I ведучий:

9 березня 1861 року Тарасу Григоровичу Шевченку виповнилося 47 років, але поет був уже важко хворий. Привітати його прийшли друзі; було багато надіслано телеграм. 10 березня перестало битися серце великого поета. Тіло Т. Г. Шевченка було перевезено в Канів, і похований він на Чернечій горі, як того й бажав.

II ведучий:

Шевченко не встиг побачити останнє видання «Кобзаря», останнє в його житті, але встиг одержати звання академіка-графіка, встиг написати п'єсу «Назар Стодоля», яка і сьогодні йде на сценах театрів України.

Читець:

Я збудувати хати не встиг,

Я сам собі –
самісінький, мов перст.
А смерть косою відчиняє двері,
На смерті рушники навхрест
Й весільна хустка блудниці Лікери.
І дум нема –
лишилася одна
Єдина –
що не витекла сльоза,
Що правда із мною не скона,
Навіки повінчавшись із тобою.
Що ти в покорі не зігнеш колін,
Мій змучений, мій праведний народ,
Воскреснеш ти, прозрієш ти,
Коли моя зоря впаде на тихі води.

I ведучий:

І ще жив би ти Тарас, коли б не голодував в дитинстві, коли б не тратив здоров'я у тюрмах, коли б так не страждав і тужив за ненькою Україною.

II ведучий:

Ми не забули тебе, Тарасе,
Черпаєм правду в твоєму слові.
І вберегли ми для внуків наших
Українську пісню,
українську мову.

(Під час цих слів на сцену виходять, узявшись за руки, дівчинка і хлопчик - виконавці ролей Тараса і Оксана)

Хлопчик і дівчинка (разом):

Прямуєм щастю навздогін,
В руках несем чудові квіти.
Як добре –
встала ти з колін,
Моя Україно, тобі
співають діти.

(Лунає пісня «Боже, Україну збережи»)

Українську пісню,
українську мову.

(Під час цих слів на сцену виходять, узявшись за руки, дівчинка і хлопчик - виконавці ролей Тараса і Оксана)

Хлопчик і дівчинка (разом):

Прямуєм щастю навздогін,
В руках несем чудові квіти.
Як добре –
встала ти з колін,
Моя Україно, тобі
співають діти.

(Лунає пісня «Боже, Україну збережи»)

Джерело: <http://www.lib.zt.ua/sites/default/files/publication/shevchenko.pdf>